

Joan Tardà: “ERC hauria de governar els primers 15 anys de la República amb els Comuns i la CUP”

Dotze anys com a diputat al Congrés han convertit Joan Tardà (Cornellà, 1953) en un dels dirigents més coneguts d'ERC i, sens dubte, en un dels més aclamats per les bases de la formació. Independentista de primera hora —amb 20 anys volia militar al PSAN—, ara està convençut que "l'escenari de ruptura és inevitable si el Govern de Catalunya compleix el mandat del 27 de setembre". Lector voraç, arriba a la seu del Grup ECOS —on hi ha la redacció de CRÍTIC— amb 'Temps de segona mà. La fi de l'home roig', de la Nobel Svetlana Aleksíevitx. Parlem amb ell del tardofranquisme, del PSUC, de les esquerres, del seu partit i, òbviament, del procés sobiranista.

Marc Font / Fotos: Jordi Borràs

Vas néixer el 1953, quan Cornellà no tenia ni 15.000 habitants. En menys de tres dècades, la ciutat va multiplicar per sis la població. La transformació va ser enorme. Com la recordes?

La gran transformació va venir amb la construcció de Sant Ildefons. Va significar que de cop i volta es creava una ciutat satèl·lit, concebuda amb una tipologia urbanística i constructora diferent, que mai s'havia vist, que és la dels blocs. En les dècades prèvies, al Cornellà de Dalt havien nascut els barris de la Gavarra i del Pedró, que eren de població nouvinguda, però no hi havia blocs. A Sant Ildefons s'hi estableixen 40.000 persones, amb una immensa majoria de població vinguda d'Andalusia, d'Extremadura o de les Castelles. Per a la gent de Sant Ildefons, els de Cornellà de Baix eren els catalans de tota la vida, ignorant que bona part del nucli antic provenia de la immigració dels anys vint. Aquests catalans eren fills i néts d'aragonesos, de murcians, de valencians i gent d'Almeria. No recordo un Cornellà fracturat, sinó una població que es descobria en el món del treball. Tothom treballava moltes hores perquè els salaris eren baixos i a força de fer moltes hores extres la gent podia incorporar-se al consumisme creixent. Al treball es donava allò que no es podia donar a través de l'urbanisme, perquè Sant Ildefons quedava lluny del centre i, fins i tot, del Pedró. La socialització al treball va possibilitar el coneixement recíproc i també va ser important el moviment associatiu que va sorgir en cadascun dels barris, sempre minoritari i molt lligat a l'activitat i els espais de llibertat que significaven les parròquies.

Si no m'equivoco, el primer partit on milites és el PSUC, on vas ser-hi del 1974 al 1976, i després vas ser-ne regidor independent en la primera legislatura de la democràcia, amb l'alcalde Frederic Prieto. És on et polititzes?

Vaig fer el mateix recorregut que molta gent de famílies republicanes. Com a adolescent, podies

socialitzar-te a través de l'Organización Juvenil Española, que depenia de la Falange, o a través dels moviments parroquials. No hi havia res més. I la gent que no era del règim, fos poc o molt creient o laica, portava els fills als moviments parroquials. Jo vaig anar als Minyons Escoltes. Hi anàvem fills de botiguers o de treballadors, gent que sabia que d'alguna manera els fills hi tindrien una formació en valors cristians, però també catalanistes en el context d'aleshores i de descoberta del país. El 1968, Joan García Nieto va organitzar una setmana de la joventut a Cornellà i, conjuntament amb el Comín, va fer una enquesta sobre política obrera i consciència de classe i hi vaig participar passant enquestes. Després va sortir gent jove que es va incorporar. I vaig entrar al PSUC perquè és el que hi havia. Volia militar al PSAN, però a Cornellà no hi havia cèl·lula i havia d'anar a militar al Prat. Les sigles eren absolutament secundàries, perquè el procés de formació marxista el feies dins, no a fora. Però és cert que ja m'agradava, perquè hi convergia el món del treball i el món que venia de l'associacionisme veïnal.

“Les comissions de barri permetien fer clandestinament allò que no podies fer legalment, que era l'agitprop”

El moviment veïnal va ser cabdal durant el tardofranquisme, també a Cornellà.

A Cornellà es va organitzar a partir de les comissions de barris, i això va ser possible perquè el 1971 va sortir el riu, que inunda totes les cases i fàbriques i no pregunta quina llengua parles. Tot seguit es va organitzar tot un moviment de resposta a la deixadesa de l'Administració i una organització que eren les comissions de barri. Clandestinament permetien fer allò que no podies fer legalment, que era l'agitprop', per tal d'assolir la canalització del riu. Hi havia persones que transitaven fins a arribar a un partit polític per una triple militància, amb les associacions legals, com les associacions de veïns naixents o amb la infiltració en entitats existents, les comissions i comitès de barri o fàbriques on es tractava de fer acció política al marge dels partits, i finalment els partits. I, de fet, jo vaig començar a militar uns quants mesos a Bandera Roja, que era una escissió del PSUC i que va ser hegemònica al nivell de les comissions de barri o fàbriques, on es tractava de ser molt flexible. La gent de Bandera Roja, on hi havia el i en el procés vaig passar al PSUC.

“A Cornellà la ruptura del PSUC va ser un procés molt traumàtic”

Però dos anys després el vas abandonar. Per què tan d'hora?

Me'n vaig anar quan accepten la monarquia i va haver-hi l'operació Carrillo. No va ser un trencament traumàtic i la prova és que el 1979 vaig entrar com a regidor independent, però jo no havia votat a favor de la Constitució espanyola. El 1981 em van fer fora de l'equip de govern; però, com que sóc independent, no em podien expulsar de l'Ajuntament. Em va agafar la crisi del V congrés del PSUC, que va provocar la ruptura entre les tres línies, l'eurocomunista, la leninista i la prosoviètica o afganesa. Després va haver-hi l'escissió i va néixer el PCC se les va quedar el primer que hi va arribar a canviar el cademat. Els eurocomunistes van fer fora els prosoviètics de l'Ajuntament i a mi em retiren perquè jo no era eurocomunista i em van treure la cartera de Cultura. I després ja em vaig afiliar a Nacionalistes d'Esquerra.

“Si en les eleccions del Parlament de 1980 Nacionalistes d'Esquerra i el BEAN haguessin anat junts i haguessin entrat, tot hauria estat diferent”

Ser independentista a Cornellà, com a bona part del Baix Llobregat, durant els anys vuitanta devia ser gairebé exòtic. En aquella època ni ERC ho era, d'independentista.

A ERC m'hi vaig afiliar el 1992, quan ja ho era, d'independentista. A l'època dels vuitanta vam crear un Comitè de Solidaritat amb els Patriotes Catalanes i bàsicament fèiem accions de suport amb la gent empresonada, com murals i recollir diners. I a Cornellà vam ser la primera ciutat dels Països Catalans a incorporar l'ensenyament de la llengua catalana dins l'horari escolar, després d'una campanya que vam fer el 1974, i vam aconseguir que l'Ajuntament pagués classes, que començaven a les cinc de la tarda. I l'any següent vam aconseguir incorporar-lo en l'horari escolar. Durant molts anys érem quatre els independentistes a Cornellà i recordo que em vaig afiliar a ERC després que un dia em trobés tres persones fent un mural de Catalunya Lliure. De cop vaig pensar: "Hòstia, hi ha més gent". I eren el Xavier Vendrell, el Joan Albiol i el Josep Hornos. Catalunya Lliure ja estava en el procés d'integrar-se a ERC.

Quin contacte havies tingut amb ERC?

Per a mi, ERC era el partit històric, de Companys i de Macià, i del meu avi, Isidor Coma, que va morir exiliat a França. Havia estat alcalde de Cornellà durant la República. I sort que va passar aquest tren, perquè estàvem bastant desubicats. No havíem enllaçat amb l'MDT i havíem quedat com uns elements residuals, que fèiem independentisme a la comarca.

Nacionalistes d'Esquerra no va funcionar electoralment. Per què?

L'experiència per desgràcia no va ser reeixida perquè dues grans personalitats no van saber entendre's, com eren en Xirinacs i en Jordi Carbonell. En les eleccions del Parlament de 1980 van presentar-se per separat Nacionalistes d'Esquerra i el Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional (BEAN). Si haguessin anat junts i haguessin entrat, tot hauria estat diferent.

"ERC no és tant un partit assembleari per estatuts, sinó que té un funcionament molt horitzontal i encara avui la direcció sempre té l'ai al cor"

El 1999 et vas convertir en el primer regidor d'ERC a Cornellà des de la II República i el 2004 vas fer el salt a la política estatal com a diputat al Congrés. D'aquella època, només tu i l'Oriol Amorós resistiu en primera línia política. Com t'expliques aquesta supervivència en un partit amb una tradició tan caïnita?

No ho sé. Entenc que això és producte d'una certa immaduresa del nostre partit, en el sentit d'haver viscut processos absolutament caïnites. També es podria dir que aquesta tendència també té molt a veure amb el poc encotillament ideològic de la gent d'Esquerra. Hi ha una certa cultura arrelada, potser més en l'imaginari que no pas en la realitat, sobre el concepte assembleari. No és tant un partit assembleari per estatuts, sinó que té un funcionament molt horitzontal.

Encara avui?

Sí. Encara avui la direcció d'ERC sempre té l'ai al cor. Hi ha un orgull de secció local, un orgull comarcal. Això té molt de bo perquè és l'expressió d'una cultura política heterodoxa, on hi ha molt de pluralisme, i no sé si és producte d'una certa influència anarcosindicalista. Però, quan les coses no van bé, això també genera tensions, que tenen conseqüències si no saps metabolitzar-les bé. Hi ha partits que tenen més amortidors, però el nostre és un partit de vers lliure en aquest sentit. I per això hem tingut grans crisis. En Joan Puigcercós és el primer president que ha marxat absolutament aplaudit. Jo tinc una teoria potser barata des del punt de vista intel·lectual, però crec que no ho és

des del punt de vista de l'experiència. Crec que, si l'independentisme hagués estat més feminitzat, bona part d'això no hauria passat. L'independentisme durant molts anys, i encara ara, tot i que està transitant cap a un escenari absolutament diferent, ha estat ferreny, dur i mascle, no dic masculista. I crec que amb menys testosterona el partit hauria tingut menys conflictes.

El 2011 en les eleccions primàries per escollir el candidat d'ERC al Congrés vas formar equip amb Joan Ridaó, però va imposar-se de forma clara Alfred Bosch, l'aposta de Junqueras. Però, finalment, vas fer tàndem al Congrés amb Bosch, en el que va interpretar-se com un gest de Junqueras per aconseguir les bases.

Et seré molt franc. Hi havia l'objectiu de construir l'esquerra nacional, amb ERC com a eix central, que era el projecte del Carod i del Puigcercós. L'hegemonia de les esquerres només vindria a partir de l'existència d'un gran partit que substituís el PSC, i que fos capaç d'articular aliances amb la resta d'esquerres per tal de construir la societat socialista, tal com enteníem el socialisme. Jo era dels que no es refiaven del Junqueras, no perquè el veiés pervers, sinó perquè no sabia ni qui era ni què era, però era evident que havia de ser el president del partit. Es copsava que el que representava pacificava; era un independentista de bé, sabia comunicar bé, transmetia acadèmia d'una manera popular, i fins i tot des d'un punt de vista estètic era l'antipolític de laboratori. Però venia de fora. I hi havia reserves. Vaig fer un article a l'"Avui" en què deia que l'opció era Junqueras, però que havíem de tenir un contrapunt, una clàusula de salvaguarda, no fos cas que el partit se'ns esbiaixés. I la gent que ens arregleràvem a l'esquerra d'ERC vam veure que només quedava en Ridaó i vam decidir donar-li suport. En Puigcercós ja estava fora. Era el meu líder polític; jo era un soldat del Puigcercós, perquè per a mi representava el sector obrerista i popular entès com a ERC... i aleshores vam decidir donar suport al Ridaó, però no per matar el Junqueras. L'important era que tant de bo anés molt bé a Junqueras, però que hi hagués a Madrid contrapunt, amb un portaveu que havia estat secretari general. I les primàries van ser molt netes.

Recordo crítiques cap a la vostra candidatura amb l'argument que havíeu estat condescendents amb el Govern de Zapatero a Madrid.

Això era producte de la ignorància i del desconeixement per part seva. Ignoraven que ERC només havia votat dos pressupostos, els dos primers, dels governs de Zapatero. Però hi havia aquesta percepció. Les primàries van ser molt curoses i després va haver-hi el congrés i vaig ser el conseller nacional que va rebre més vots, i després el Junqueras em va proposar anar a mi de dos .

"Els darrers anys, l'estratègia global d'ERC ha estat intentar arrossegar CDC cap a un escenari d'enfrontament amb el sistema del 78"

Et defineixes com un socialdemòcrata radical. No sembla que durant la presidència de Junqueras el partit encaixi dins aquesta etiqueta. Podem recordar el suport a pressupostos de la Generalitat marcats per les retallades.

Crec que Junqueras ha evolucionat en el sentit contrari, i el fet de ser alcalde de Sant Vicenç dels Horts, una de les ciutats amb menys renda del Baix Llobregat, no sé si l'ha esquerranitzat o l'ha fet tocar més de peus a terra. En termes generals, la política d'ERC des del punt de vista econòmic té una fortalesa, que és ser realista. És cert que no es pot analitzar la praxi política en el mateix pla que la concepció que es té de com ha de ser el règim econòmic d'una societat. I el suport als pressupostos està condicionat per la tàctica. Els darrers anys, l'estratègia global d'ERC ha estat intentar arrossegar CDC cap a un escenari d'enfrontament amb el sistema del 78, del qual era part intrínseca. Durant el temps que nosaltres els donàvem suport aquí a Barcelona, certament amb

pressupostos 'austericistes', ells votaven a Madrid les lleis més impopulars, com la reforma laboral. I això a nosaltres ens ha costat sang i suor. Per primera vegada se'ns esbroncava en manifestacions i jo arribava a casa fet pols. No ha estat gens fàcil, però estàvem convençuts que, si no érem capaços d'arrossegar CDC cap a escenaris d'enfrontament al sistema polític espanyol, no aconseguiríem res. Tàcticament, tot el que hem fet aquests anys ha demostrat la validesa d'aquesta estratègia, perquè hem acumulat prou forces per poder ser en un escenari en el qual és possible tal vegada la victòria. El Carrillo va pactar amb el Fraga i encara ningú m'ha dit per què ell podia pactar amb un feixista, amb l'argument que hi havia un bé superior com era assolir les llibertats, i en canvi nosaltres no podíem pactar amb un demòcrata, que no és d'esquerres, com és en Mas.

"Ara som en la fase d'acumulació de forces, i l'important ara és la quantitat. La qualitat es metabolitzarà durant el procés constituent"

L'últim capítol d'aquesta estratègia és la formació de Junts pel Sí (JxSí), malgrat que a l'executiva en què ERC va decidir sumar-s'hi van escoltar-se veus crítiques. S'ha explicat que el debat va acabar amb la teva intervenció final. Passats alguns mesos, creus que va ser un encert formar JxSí?

Sí, va ser un encert perquè quin sentit hauria tingut suportar esbroncades a les manifestacions i després no culminar la feina? Nosaltres hem de ser els camàlics, els que estiguem disposats a renunciar a tot per tal de fer exitós un procés que té la característica d'acumular forces. Tot està supeditat a això, perquè, si no n'acumulem, no guanyarem. L'important ara és la quantitat; la qualitat es metabolitzarà durant el procés constituent. Aleshores serà més important la qualitat que la quantitat.

"La gran victòria que hem aconseguit és que el que passi a Madrid és secundari, per primera vegada en la història contemporània de Catalunya"

I en el procés constituent tensareu cap a l'esquerra?

És clar, perquè allà és on ens jugarem la qualitat de la República. És evident que, si hi ha una hegemonia progressista, les parets mestres de la República, la Constitució, tindran unes característiques i no unes altres. Però ara no som en aquesta fase; encara som en la fase d'acumular forces. I JxSí significava acumular forces, potser no tant des del punt de vista numèric, però sí des dels universos de la gent. La gent s'ha de sentir acompanyada i segura. Hi ha persones que mai s'havien sentit temptades a fer el salt a la tanca del 78 i hem de consolidar aquest nou independentisme i evitar que funcioni com una molla. Veníem d'experiències molt traumàtiques dins ERC i a l'"speech" que vaig fer vaig demanar que no es votés si ens sumàvem o no a JxSí. I això serviria també per a les properes eleccions espanyoles? Doncs no. Perquè la gran victòria que hem aconseguit és que el que passi a Madrid és molt important, però per primera vegada en la història contemporània de Catalunya el que hi passi és secundari.

De moment no sembla que la majoria social independentista s'ampliï.

La clau de volta està a complir les obligacions concretes amb la ciutadania. Per primera vegada, tot depèn només de nosaltres. Si el Govern de Catalunya compleix, l'escenari de ruptura i de trencament democràtic és inevitable.

Això implica que hi hagi una voluntat inequívoca de desobeir.

He parlat d'obligació. Si no compleix, aquest Govern haurà traït un compromís establert amb la ciutadania. A més a més, aquest Govern i aquest Parlament van voler que fos el món qui fos fedatari d'això, i es va aprovar una resolució el 9 de novembre. Diu que és el que s'ha de fer, com i quan. Tot depèn només de nosaltres i ja no valen excuses de mal pagador. Resumint, tres lleis que s'han d'aprovar abans d'un període de temps, convocatòria d'eleccions constituents, debat i aprovació de la constitució, si és que hi ha prou majoria per fer-ho, i, si surt que sí, proclamar la República. Mentre fem això, entrem en un període de disfunció i de xoc de trens entre la legitimitat i la legalitat catalana, que fins ara només era la legitimitat, però ara tenim el mandat democràtic del 9-N, i l'espanyola.

Des d'alguns sectors de l'independentisme es reivindica que potser cal tornar a la pantalla del referèndum i fer-ne un d'independència pròpiament dit. Què n'opines?

Això no pot sortir mai de les forces independentistes que van aprovar la resolució del 9 de novembre, perquè seria un frau a la ciutadania. Cosa que no vol dir que en un escenari hipotètic, que no passarà, en el qual el sistema polític espanyol oferís un referèndum a l'escoesa en un termini d'un any o d'un any i mig, és evident que les forces independentistes no podrien dir que no. Haurien de consultar la societat catalana, hauria d'haver-hi un debat i potser el Parlament es desdiria del full de ruta. La clau de volta dels propers mesos és que guanyarem si som capaços d'establir les màximes complicitats d'actuació amb els autodeterministes no independentistes. Hauríem de fer esforços per anar més que coordinats. Hem d'aconseguir que hi hagi una majoria independentista clara en les eleccions constituents i hem de pensar que, per guanyar el referèndum sobre la Constitució, haurem d'arribar a acords. Si el guanyem amb un 85%, el reconeixement internacional serà immediat.

“Al final només hi ha dues vies, que són la democràtica i la de la violència judicial, i l'Estat espanyol ha optat per la segona”

No es pot dir, precisament, que ara mateix hi hagi unitat d'acció amb els autodeterministes.

Bé, es pot reconduir. Crec que anem a escenaris d'insubmissió i d'enfrontament institucional. La maquinària judicial espanyola ja ha començat a funcionar i en els propers mesos és possible que es vagi cap a escenaris gandhians, en el sentit de desacatament o insubmissió de les institucions. És evident que ens imputaran consellers. Al final només hi ha dues vies, que són la democràtica i la de la violència judicial, i l'Estat espanyol ha optat per la segona. El que comporta és haver de ventilar si s'actua en pro de la democràcia o en contra. És possible que tot sigui més fàcil o és possible que un dia vulguin imputar el president Puigdemont i hagi d'anar-se'n tres mesos a la Model. Entre nosaltres, si hi ha d'anar, doncs hi haurà d'anar. El que és evident és que tot aquest escenari no passarà, perquè, malgrat que no vivim en la millor Europa, encara vivim en el rovell de l'ou del món desenvolupat, on tot comença i acaba en la democràcia. Només podem perdre si ens arronsem. I a Madrid ho saben perfectament. Si hi ha voluntat majoritària del poble de Catalunya, no podran fer res.

Els mesos previs a la investidura de Carles Puigdemont van ser de molta tensió entre els independentistes i un dels grans protagonistes va ser Artur Mas. Què en penses d'ell?

És el producte de la victòria del catalanisme popular, perquè amb la seva mobilització ha provocat que persones que mai havien estat independentistes i eren part de l'«statu quo», com Artur Mas, esdevinguin independentistes i se situïn en un escenari d'enfrontament amb el sistema polític

espanyol, del qual formaven part. És l'exemple que hem guanyat. Els fets demostren que persones que no eren independentistes han fet el trànsit, fins a enfrontar-se i tenir problemes judicials amb un sistema polític que ells havien blindat.

“Estic convençut que d'aquí a 15 o 20 anys la societat espanyola tindrà una cosmovisió diferent de les nacions. El problema és que nosaltres no podem esperar”

Veurem si es va o no a noves eleccions espanyoles, però et veus completant una legislatura de quatre anys o plegaràs abans?

Tinc la convicció que nosaltres complirem els 18 mesos i farem eleccions constituents i després al partit haurem de decidir què passa a Madrid, perquè també representem encara que siguem minoritaris els ciutadans del País Valencià i de les Illes. Després de les constituents, les relacions s'hauran d'establir entre governs.

Fa unes quantes setmanes entitats memorialistes et van fer un homenatge a Madrid per la teva defensa de les víctimes del franquisme. Heu fallat a l'hora de teixir més complicitats com aquesta?

En tenim moltes, de complicitats, però són amb col·lectius republicans, de l'esquerra alternativa, independentistes on l'independentisme és molt minoritari... Som un referent per a les entitats de víctimes del franquisme, que han vist com els hem acompanyat i defensat sempre. En aquest sentit, hem esmerçat moltes energies i sempre hem estat al peu de canó. Crec que no hem fet res malament, potser hem fet menys del que s'hauria hagut de fer. El problema és que aquests col·lectius són força minoritaris. Estic convençut que d'aquí a 15 o 20 anys la societat espanyola tindrà una cosmovisió diferent de les nacions. El problema és que nosaltres no podem esperar. Des de fa anys tinc la teoria que la proclamació de la República catalana posa en escac, no en mat, el règim del 78. I apareix la possibilitat que, en comptes d'haver-hi una reforma constitucional, s'obri un procés constituent espanyol, que podria obrir la porta al fet que s'opti per la República i es pugui proclamar la III. Les possibles resistències a la República catalana han quedat enterrades perquè el republicanisme espanyol sap que una reforma de la Constitució mai suposarà la proclamació de la República.

Ets autor o coautor de diversos llibres d'història, molt centrats en la II República i la Guerra Civil. Quines lliçons d'aquella època són vigents avui?

La República va significar fer possible allò que s'havia covat durant decennis, que era la socialització de la riquesa a partir de fer possible el procés de repartiment de l'economia amb la democràcia, d'ADN liberal. I crec que això té molt més sentit ara que mai, perquè la democràcia està en escac, té molt poca salut i està supeditada als poders financers. I els valors de la democràcia estan en escac a partir de la revifalla d'algunes idees perverses que crèiem enterrades però que han reviscolat en un moment en què les societats burgeses vivim en situacions de pànic. I, quan el pànic s'hi instal·la, pot derivar en feixisme. Em quedo amb els valors de la República que són democràcia i socialització de la riquesa. I això és el que pot fer possible una Catalunya on hi hagi hegemonia de les esquerres. El que hauria de marcar els primers 15 anys de la República hauria de ser un partit socialdemòcrata radical, que és ERC, governant o creant hegemonies amb les esquerres alternatives.

És a dir, amb l'espai dels Comuns i de la CUP?

Sí. En els propers anys, ERC ha de ser com l'ERC dels anys trenta, que era capaç d'entendre's amb l'anarcosindicalisme i amb la Unió Socialista. Per això la CUP ha d'entendre que nosaltres hem de

fer d'Esquerra i nosaltres hem d'entendre que la CUP no pot fer d'ERC. Perquè aquesta Catalunya d'esquerres sabrà guanyar la gran batalla ideològica dels propers anys, que serà convertir els compatriotes unionistes en ciutadans orgullosos de la República. Però primer cal guanyar, i per això la primera cosa és no enganyar, no decebre i que ningú s'arronsi amb els compromisos. Això no vol dir que, si vas avançant amb els compromisos, el full de ruta no l'hagis de modificar, perquè no estàs sol al món. El que no pots fer és deixar de fer en l'espera de què passa allà. Això seria una traïció.

Joan Tardà és soci col·laborador de la cooperativa editora de CRÍTIC.